

S û z ' n â k Saz Semâîsi

Ney

Neyzen Aziz Dede

Usûlü : Aksak Semâî [10/8]

1. Hane / (Hane-i Evvel) / (Serhane)

Neyzen

Aziz Dede

[1835 - 1905]

Neyzen Aziz Dede'nin hayatı hakkındaki bilgiler oldukça mahdûddur. Üsküdar Doğanlılar'da doğmuştur. Gençliğinde Mısır'a giderek Kâhire Mevlevihânesi'nde mûsîki dersleri almış, ney üflemeyi öğrenmiştir. Mısır'dan Gelibolu'ya gelen Aziz Dede, Gelibolu Mevlevihânesi Şeyhi Hüsameddin Dede'ye intisâb ederek çilesini tamamlamış ve 'Dede' olmuştur. Gelibolu'dan İstanbul'a gelmiş ve doğduğu semte yani Üsküdar'a yerleşmiştir.

Aziz Dede, o devrin en usta neyzeni kabul edilen Sâlim Bey'den ders almak ve neyini iletirmek arzusunda imiş. Bu niyetle Sâlim Bey'e mürâcaat etmiş. Sâlim Bey onun kabiliyetini ölçmek için 'Biraz üfle bakalım' demiş. Aziz Dede'nin neyini dinleyince 'Sen benimle alay etmeğe mi geldin?' diye söylenmiş. Neden sonra samîmi olduğuna kâni olmuş ve talebeliğe kabul etmiş. Sâlim Bey, Aziz Dede'yi o derece takdir edermiş ki, kendi eserlerini ona çaldırır ve zevkle dinlermiş.

Yüksek kabiliyet ve çalışkanlığıyla kısa sürede ilerleyen Aziz Dede, gittikçe ustalaşarak virtüözlük derecesine yükselmiştir. Önceleri Üsküdar ve Galata mevlevihânelerinde daha sonra bunlara ilâveten Bahariye Mevlevihânesi'nde de neyzenbaşılık yapmıştır. Bir rivâyete göre bir müddet İstanbul'daki beş mevlevihânenin de neyzenbaşısı o imiş.

Aziz Dede yetmiş yaşlarında 7 Mart 1905 târihinde vefât etmiş ve Üsküdar Mevlevihânesi'nin hazîresine defnedilmiştir. Mezarlığında tarik-i mevleviyeden İsmet Bey'in şu târih manzûmesi vardır :

Mevlevî dergehleri ser-neyzeni iken dirîğ
Âlem-i lâhûta pervâz etdi bu cân-ı Aziz
Her dem eylerdi dil-i yârâna taksim-i safâ
Biş nev ez ney ders-i pür-feyzinden olmuşdu müciz
Firkatinle şerha şerha oldu şimdi sinemiz
Çeşm-i cân-ı dil-i ma'nâ hasretiyile eşkriz
Menzili ola tarağâh-ı makâm-ı semendi
Kimseye cây-ı karâr olmuş mu çerh-i pür-sitiz
Kemterin-i Mevlevî İsmet dedi târihin
Göçdü yâ hü aşk-ı Mevlânâ ile derviş Aziz
[1323]

Aziz Dede, en kudretli neyzenlerimizden biri olarak kabul edilir. Talebesi Neyzen Emin Yazıcı, hocası hakkında "Ben böyle bir neyzen görmedim, belki eslâfda da gelmemişdir" diyor. Tanıyanların söylediğine göre, Aziz Dede, tek başına on neyzenin çıkardığı sesi üflermiş. Orta boyu ve şişman karnı ile bu kadar kuvvetli bir nefese sâhib olmasına herkes hayret edermiş.

Aziz Dede'nin bestekârlıkdaki hüneri eserlerinden hemen anlaşılır. Her biri ince bir zevkin mahsûlü olan bu eserler, en çok çalınan ve dinlenen eserler arasında yer almıştır. Zamânımıza ulaşan eserleri pek azdır. Tek bir peşrevi ile birkaç saz semâisi kayda alınabilmiştir, diğer eserleri maalesef kaybolmuştur. Aziz Dede'nin en meşhûr talebeleri Neyzen Emin Yazıcı, Santûri Ziyâ Bey ve Rauf Yektâ Bey'dir.

KAYNAK : Dr.M.Nazmi Özalp-Türk Musikisi Tarihi

Sengin Semâi Usûlü

*) Altı zamanlıdır.

*) [6 / 4] 'lük Sengin Semâi Mertebesi .

Sengin Semâi Darb Usûlü

- 1 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 3 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 4 . Darb : (Düm) / [1 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

Aksak Semai Usûlü

*) On zamanlı altı vurgulu Türk musikisinde çok kullanılmış usûllerimizdendir.

*) Aksak usulünden bir fazla zamanı (KE) vurgusuna ilave edilerek (KÂ) vurgusuna dönüştürülmesinden ibarettir. Dini musikimizde Mevlevî ayinerindeki saz bölümlerinden (çok kısa) başka yerde kullanıldığı görülmemiştir. Bütün saz semaileri (dördüncü haneler hariç) bu usülle bestelenmiştir. Klasik faslımızın bestelerden sonra okunan sözlü eser olan Ağır Semailer'in çoğu bu usülle bestelenmiştir

*) 10/16 rakkamı ile gösterilen mertebesine CURCUNA usûlü denir. Curcuna usûlü ismini alan DÜM(5) - TE (2) - KA (3) kalıbında kullanılmıştır.

*) İkinci mertebesine AKSAK SEMAİ, üçüncü mertebesine AĞIR AKSAK SEMAİ denir. İki değişik Türk Akseğinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Aksak Semai Darb Usûlü

- 1 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 2 . Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
- 3 . Darb : (Ka-A) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 4 . Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
- 5 . Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
- 6 . Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Kaynak :

Türk Musikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleleri - İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]

Usûl

Türk Musikisinde, eşit sayıda, muhtelif vuruşlardan meydana gelmiş kalıplara "Usul" denir. Bu vuruşlar düzenli bir tempo ile aksamadan eser bitene kadar icra edilir.

Usul değeri portede, donanıma yazılır ve sol anahtarından sonraki arıza işaretlerinin hemen sağında yer alır.

Türk Musikisinde usullerin klasik icrası; sağ elin sağ dize, sol elin sol dize vurulmasıyla belirtilir.

Usulün vurulmasına daima sağ el ile başlanır. Birinci vuruş kuvvetli olarak vurulur.

Usuller, birbirine paralel çizilen iki yatay çizgi üzerine yazılan notalarla belirtilir. Üst taraftaki çizgi sağ eli, alt taraftaki çizgi sol eli gösterir. Usulün çizildiği çizginin sol tarafına "usulün kıymeti"ni ve "usulün zamanı"ni gösteren sayılar yazılır. Üst tarafa yazılan sayı usulün kıymetini, alt tarafa yazılan sayı ise usulün zamanını gösterir. Türk Musikisinde kullanılan usuller şu kelimelerle ifade edilir; Düm, Tek, Te-ke, Te-ek, Te-ka, Ta-hek. Bunların anlamlarını da kısaca belirttikten sonra Türk Musikisinde kullanılan usulleri incelemeye başlayalım. Düm: Sağ elle sağ diz üzerine vurularak gösterilen kuvvetli zamanı belirtir. Tek: Sol elle sol diz üzerine vurularak gösterilen hafif zamanı belirtir. Te-ke: Birbirine eşit iki zamanı gösterir. Sağ ve sol el birbiri ardınca dizler üzerine vurularak icra edilir. Te-ek: Sol elin sol diz üzerine iki vuruş kıymetinde vurulacağını belirtir. Te-ka: Bir kısa ve ardından bir uzun zamanı belirtir. Sağ el kısa, sol el uzun zamanda icra edilecek demektir. Ta-hek: "Ta" hecesinde iki el birlikte havaya kalkar. "HeK" hecesinde yine iki el birlikte vurulur.

Usuller, "Basit Usuller" ve "Birleşik Usuller" olmak üzere ikiye ayrılır. İki tane basit usul vardır. Bunlar; iki zamanlı ve üç zamanlı usullerdir.